

LUNDS
UNIVERSITET

Hur tänker KUT:en?

En kvalitativ intervjustudie om kunskapsprocessen hos
Polismyndighetens kriminalunderrättelsetjänst i region Syd.

Kandidatuppsats i underrättelseanalys

Lunds Universitet VT15

15 HP

Handledare: Tobbe Petterson

Anton Eliasson

Sammanfattning

Underrättelsetjänster genererar generellt ett stort intresse för allmänheten. En bidragande orsak kan vara för att det är svårt att få en insyn i en sådan verksamhet. Insynen till verksamheten behöver förbättras, eftersom medborgare i en demokrati behöver förstå vad en underrättelsetjänst sysslar med, samt att underrättelsetjänsten ska kunna verka med högt förtroende. Denna intervjustudie undersöker vad kontexten för kunskapsproduktionen inom polisens kriminalunderrättelsetjänst (KUT) kännetecknas av. Behovet av forskning på området är stort då det saknas studier kring hur underrättelsetjänster kommer fram till sina slutsatser. Studiens teoretiska ramverk är Ludwik Flecks tankestil och tankekollektiv. Teorin menar att det finns ett tankesätt som delas inom gruppen och allt nytt som kommer processas genom ett ”filter”. Idén till studien kommer från Gunilla Erikssons avhandling "*The intelligence discourse – the Swedish Military Intelligence (MUST) as a producer of knowledge*". I denna studie undersöker Eriksson MUST:s kunskapsproduktion. Erikssons studie är central i detta arbete och resultaten jämförs med varandra.

Denna studies resultat visar att KUT:en har svårt att ge varandra kritik kring hur en analytiker resonerar och dennes antaganden. Detta kan bero på att den enskilde individen som arbetar med underrättelser anser att det är svårt att dela med sig av information och att det är få som kan sätta sig in i situationen som denna befinner sig i. Resultatet i min studie stämmer i stora delar överens med Gunilla Erikssons resultat. Det finns även skillnader mellan organisationerna, bland annat verkar KUT:en vara bättre på att samla ihop flera olika källor och inte bara sådant som kommer från dem själva. Studien visar att det finns ett tankekollektiv inom kriminalunderrättelsetjänsten eftersom de som arbetar på KUT:en anpassar sig efter formella och informella regler. Resultatet indikerar även att det finns en specifik tankestil inom verksamheten. Eftersom intern kritik är något som saknas.

Nyckelord: Tankestil, tankekollektiv, underrättelseanalys, kriminalunderrättelsetjänst, KUT, Polisen.

Innehåll

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte.....	2
1.2 Frågeställning	2
2. Bakgrund.....	2
2.1 Vad är underrättelse?.....	2
2.2 Polisens kriminalunderrättelsetjänst	6
2.3 Tidigare forskning.....	7
2.3.1 The intelligence discourse – the Swedish Military Intelligence (MUST) as a producer of knowledge	8
2.3.2 WMD- kommissionen	10
2.3.3 The Psychology of Intelligence Analysis	11
3. Teori.....	12
4. Metod	16
4.1 Etik	17
4.2 Avgränsning	17
4.3 Reliabilitet, replikerbarhet och validitet	18
5. Resultat.....	18
5.1 Fånga in behovet	18
5.2 Samla ihop information	19
5.3 Tankeprocessen.....	20
5.4 Delge underrättelser	23
5.5 Utvärdering.....	24
6. Analys	24
7. Diskussion.....	29
7.1 Metoddiskussion	29
7.2 Resultatdiskussion.....	30
8. Källförteckning.....	31
Bilaga 1. Intervjuguide.....	33

1. Inledning

Få verksamheter är så mytomspunna som underrättelsetjänster. Underrättelsetjänster verkar i ett område av sekretess och någon större insyn är därför inte alltid möjlig. Glappet mellan vetenskapen om en organisations existens och okunskapen om vad denna sysslar med har inrättat ett stort utrymme, speciellt för populärkulturen, att frambringa en bild åt allmänheten vad underrättelsetjänster sysslar med. Denna studie fokuserar på hur kunskaper produceras inom verksamheten och bidrar förhoppningsvis inte till föreställningen om underrättelsetjänst som ”hemlig agent på cocktailparty, iklädd smoking”. Inledningsvis kan det sägas att underrättelsetjänsten är en organisations hjärna. Därför fyller verksamheten en mycket viktig funktion inom den organisation den verkar i. För underrättelseforskningen är det ständigt aktuellt att försöka beskriva och förklara hur denna verksamhet arbetar och kommer fram till slutsatser och antaganden.

Som student på området har jag stött på frågan ”varför misslyckas underrättelsetjänsten att förutse händelser i framtiden?” otaliga gånger. Som exempel på underrättelsemisslyckanden kan nämnas händelser som: Jom kippurkriget 1973, 11 september-attackerna samt terrorattackerna i Norge den 22 juli 2011. Frågan är komplex men oerhört intressant att försöka besvara. Enligt Wibes är sällan underrättelsemisslyckanden ett resultat av att man haft för lite information utan att man processat och analyserat informationen felaktigt (2003 s. 20). Därför är det aktuellt att undersöka underrättelsetjänsternas arbetsmetoder för att förstå verksamheten bättre. Intresset för frågan växte tidigt i mig och när uppgiften att skriva en kandidatuppsats i ämnet kom, kändes det roligt och utmanande att försöka svara på frågan eller i vart fall bidra med ett svar. Denna studie skall vara inriktad på att försöka förstå kontexten där kunskap produceras inom underrättelsetjänsten. Tidigare forskning som beskriver kunskapsprocesser inom underrättelsetjänsten är få (Agrell 2009 s. 12). Det finns därför kunskapsluckor att täppa igen på området.

Även om det inte finns en uppsjö av studier kring kunskapsproduktion inom underrättelsetjänst, finns det en mycket aktuell avhandling skriven av Gunilla Eriksson. Hennes studie ”*The intelligence discourse – the Swedish Military Intelligence (MUST) as a producer of knowledge*” kommer att vara en röd tråd genom detta arbete. Eriksson utför en kritisk diskursanalys på MUST som kunskapsproducent för att få svar i fall det finns en framträdande tankestil och tankekollektiv inom underrättelsetjänsten. Tankestil och tankekollektiv är teorier formulerade av Ludwik Fleck och dessa teorier kommer även

användas i denna studie. Den underrättelsetjänst som kommer att studeras i denna studie är polisens kriminalunderrättelsetjänst, förkortat KUT. Denna verksamhet är intressant då den har fått en allt mer betydande roll inom polisen men även själva arbetet med underrättelser, då allt polisarbete ska ske underrättelsebaserat (Sjöberg 2005 s. 3). Trots detta finns få studier kring KUT:en. Studien kommer därför fylla en kunskapslucka även där.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att undersöka polisens kriminalunderrättelsetjänsts kunskapsproduktion. Därefter ska resultatet från KUT:en jämföras med Gunilla Erikssons resultat om MUST.

1.2 Frågeställning

Vad kännetecknar kontexten med kunskapsproduktion inom KUT:en? Kan man dra slutsatser om att det finns en tankestil och ett tankekollektiv inom underrättelsetjänsten?

2. Bakgrund

I detta avsnitt ska begreppet och metoden med underrättelser redogöras samt underrättelsecykeln. Det ges även en presentation av polisens KUT och hur denna är organiserad. Avsnittet avslutas med en redogörelse av tidigare forskning.

2.1 Vad är underrättelse?

I inledningen beskrivs underrättelsetjänster som hjärnan i en organisation. Det är ett påstående som beskriver verksamheten bra, men kan behöva utvecklas något. I följande avsnitt kommer en utförligare redogörelse över begreppet samt att underrättelsecykeln introduceras.

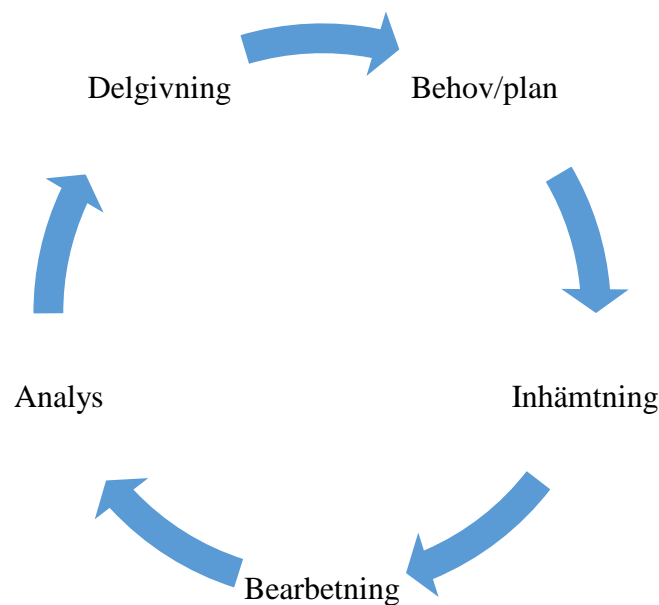
Underrättelser handlar om att ge rätt kunskap till den som har makten att besluta, det vill säga en beslutsfattare (Agrell 2009 s. 34). Användandet av underrättelser är en företeelse som sannolikt bedrivits i alla tider. Generalen Sun Tzu skrev om strategier för underrättelser redan 500 f.kr (Tzu 1963 s. vii). Underrättelser eftersträvar att förstå och tolka omvärlden för att sedan dra slutsatser om den. I Sun Tzus fall handlade det om att förstå fienden.

Underrättelseområdet är dock betydligt bredare än underrättelser för militärt bruk. Business intelligence, som handlar om att förstå omvärlden i ett marknadsperspektiv, är ett växande fält. För att förstå underrättelser kan man ställa det i motsatts till information. Information är något som inte värderas, reflekteras eller tolkas när man får denna. Underrättelser innebär att information blivit bedömd och delgiven. Information kan ha en fallande skala från att vara saklig till att vara ren propaganda. Underrättelser har blivit källgranskade innan det delges och därmed fått en viss kvalitetssäkring. Det kan därmed sägas vara sådant som faktiskt har

tolkats på ett medvetet och strukturerat sätt, istället för att slentrianmässigt ta in information som tilldelats en.

Underrättelser är därmed både en metod och process. Dessa brukar kategoriseras i olika nivåer. Agrell delar upp dessa i strategisk, fortlöpande och varning (2009 s.37). Strategisk underrättelse bedrivs i ett långsiktigt perspektiv. Fortlöpande bedrivs med kortare ”överlevnadstid” och är operativ i sin karaktär. Den tredje underrättelsen enligt Agrell är för att identifiera och varna om hot (2009 s. 37). Både för praktiker och akademiker finns en teoretiskmodell för att beskriva underrättelseprocessen, kallad underrättelsecykeln.

Figur 1. Underrättelsecykeln (Eriksson 2013 s. 89).

Första steget i underrättelsecykeln är att identifiera behovet av vad som behöver åstadkommas. Underrättelsebehovet kan komma från exempelvis en beslutsfattare. Låt oss säga att denne behöver veta flygstridskrafterna i ett visst geografiskt område. Vid planeringen utreder man hur man ska besvara den fråga som ställts.

Underrättelsetjänsten ställs därefter inför valet vilken eller vilka källor som man behöver använda sig av för att besvara frågorna. Källor delas generellt upp i öppna och slutna källor (Agrell 1998 s. 104). I underrättelseverksamhet har man en förkärlek till förkortningar och källorna beskrivs ofta med enkla förkortningar så som: SIGINT (Signalspaning), OSINT (Öppna källor, exempelvis media och internet), HUMINT (mänskliga underrättelser, exempelvis intervjuer och infiltratörer). Det är viktigt att poängtera att underrättelse inte

behöver bestå av hemliga källor för att få kallas underrättelser. Detta är dock ofta ett missförstånd för den som inte är insatt i underrättelsestudier. I fallet att identifiera flygstridskrafter kan man använda sig av SATINT (Satellit) över flygbasen. För underrättelsetjänsten är inhämtningen en stor utmaning i dagsläget. Dels att det finns mycket information att samla in men även att insamlandet styr verksamheterna och prioriterar ner analysarbetet i stor utsträckning på grund av tidsskäl (Agrell 2009 s. 41).

Efter inhämtningen inleds bearbetningen. I detta skede sällar man fram den information som är relevant men det ges även möjlighet att komplettera informationen. Man kan således gå tillbaka till steg två. Bearbetningen kan innebära en översättning, kodknäckning eller att få ljudupptagning till textform.

Analysering av materialet är det fjärde steget och innebär att materialet tolkas och att man drar slutsatser om det insamlade materialet. Man överväger även om informationen i sig är pålitlig och tillförlitlig genom att informationen sätts in i ett sammanhang (Agrell 1998 sid. 29). Det är viktigt att informationen blir bedömd och värderad, annars vore det inte underrättelser. Om man ska analysera stridskrafterna på en flygbas kallar man in en sakkunnig som får titta på satellitfotografierna och bedöma vilka slags system som finns samt antal. Utan en sakkunnig hade bilden bara varit en bild, men efter en bedömning kan man dra vissa slutsatser.

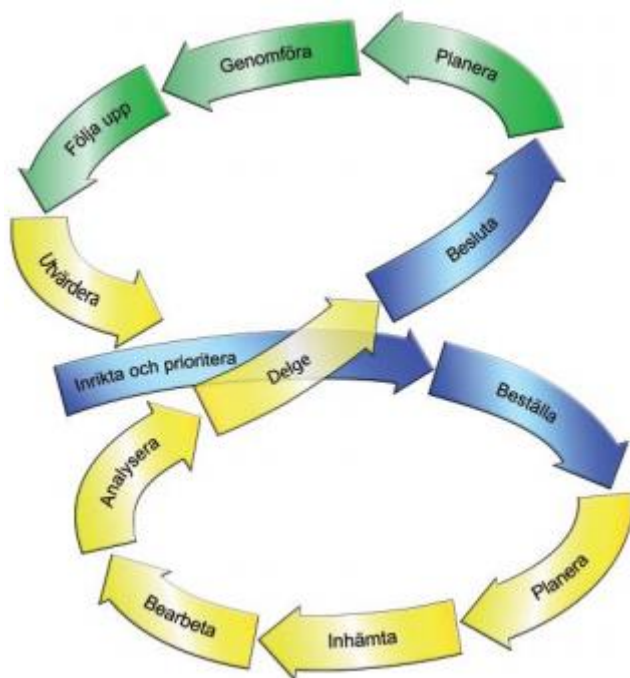
Sista steget i underrättelsecykeln är delgivningen. Detta sker till den som ställt underrättelsefrågan och kan ske genom muntlig presentation eller en rapport. På denna punkt blir det en avvägning för analytikern hur mycket av analysen som ska presenteras. Beslutsfattaren vill veta det mest väsentliga, men detta är givetvis ingen enkel fråga. Efter delgivning kommer sannolikt beslutsfattaren ha flera följdfrågor och underrättelsebehovet slutar därmed aldrig, utan ändrar i karaktär och frågeställning. Det är just därför man kallar det underrättelsecykeln.

Underrättelsecykeln illustrerar en teoretisk bild av arbetet med underrättelser. Modellen har i vissa avseenden fått kritik för att inte stämma överens med verkligheten. Wibes menar att de olika stegen ibland inte alls används i praktiken (Wiebes 2003 sid. 19). Bland annat menar han att i vissa fall vill beslutsfattaren endast ha rådata och ingen analys överhuvudtaget (Wibes 2003 s. 19). Däremot visar underrättelsecykeln en övergripande bild av hur underrättelsetjänsten arbetar. Enligt Agrell visar modellen att det finns en länk mellan stegen med utgångspunkt att det är behovet som styr (2009 s. 39). Agrell menar vidare att

underrättelsecykeln troligen visar mer på hur det *borde* vara inom underrättelsetjänsten än hur det verkligen förhåller sig (2009 s. 40). Underrättelsecykeln är dock relevant av en ytterligare orsak enligt mig. Modellen är så etablerad att alla som arbetar eller studerar underrättelser får lära sig den. Modellen kan också fungera som en motpol i en diskussion när man studerar underrättelser och det blir en levande diskussion mellan teori och praktik således.

En underrättelsecykel kan också innehålla fler steg. Polisens underrättelsemodell (PUM), som introducerades 2005, innehåller dessutom att man ska utvärdera sin analys. Polisens underrättelsecykel ser också annorlunda ut än den ”vanliga”. Den har dock stora likheter också eftersom den bygger på samma princip.

Figur 2. Polisens underrättelsecykel, eller ”PUM-åttan” (Verksamhetsplan 2007 s. 5).

De gula pilarna rör KUT:en. Detta betyder att det är underrättelsetjänsten som ska utvärdera sig själva. PUM tar dock upp att det är problematiskt att man utvärderar sig själva, men utvecklar inte resonemanget vidare (Sjöberg 2005 s. 18). En skillnad jämfört med underrättelsecykeln är att man i polisens också visar vägen till beställningen och hur ledningen sedan använder underrättelserna. PUM inrättades för att ”kunskapsläget skulle fälla avgörandena” (Björk 2014 s. 40). PUM begränsar sig inte till operativa åtgärder utan är ett generellt förhållningssätt som polisen ska tillämpa. Allt polisarbete ska ske underrättelsebaserat med andra ord. Arbetet med PUM har dock fått kritik, bland annat av Micael Björk och Riksrevisionen. Björk menar att PUM har föranlett att polisen fått en

”överträffad källa till byråkratisering” (2014 s. 40). Riksrevisionen menar att PUM i praktiken inte fått genomslag (2011:27 s. 105).

2.2 Polisens kriminalunderrättelsetjänst

I detta avsnitt ska polisens kriminalunderrättelsetjänst beskrivas med historisk bakgrund, lagutrymme och organisering.

Polisen har troligtvis under lång tid bedrivit sådant som kan kallas underrättelser. Sjätte roteln, senare Säkerhetspolisen, sysslade med säkerhets- och underrättelsearbete redan på 30- och 40-talet. I den övriga polisverksamheten har man inte på liknande sätt bedrivit underrättelsearbete. Polisen är till stor del en reaktionär organisation, man inleder ett arbete efter att någonting har hänt. Under början av 90-talet förändrades kriminaliteten i Sverige. Polisen börjar ana att det fanns brottsnätverk i landet som man inte tidigare varit bekant med, bland annat motorcykelgäng och konflikterna mellan dem. Motorcykelgänget Dirty Dräggles blir 1993 den första Hells Angels klubben i Sverige (Wall 2012 s. 358). Detta kan ses som en tydlig förändring. Svensk polis får hantera en grupp som inte fungerar som de tidigare kriminella man arbetat med. Det är inte alla i dessa grupperingar som är dömda eller misstänka för brott. Det fanns alltså ett svart hål där polisen saknade ett helhetsperspektiv. Polisen inser att man måste ha en verksamhet som bedriver sådant som inte är förundersökning men kartlägger dessa grupperingar för att eventuellt kunna lagföra enskilda individer när tillfället ges. En av de allra tidigaste rapporteringarna kring KUT gjordes av dåvarande Rikspolisstyrelsen (RPS). RPS menade att KUT:ens funktion var viktigt att införa för att avslöja den dolda brottsligheten och att det fanns kunskapsluckor om hur brottslighet var relaterade till varandra (RPS rapport 1994:5 s. 27).

Uppdraget som KUT har är formulerat i PUM som:

”Utifrån underrättelser och annan kunskap om brottslighet (Exempelvis statistik och vetenskapliga arbeten) skall kriminalunderrättelsetjänsten identifiera de allvarligaste problemen. Kriminalunderrättelsetjänsten skall också dels beskriva en övergripande problembild avseende kriminella hot på loka, regional och nationell nivå dels lämna konkreta underrättelser både som beslutsunderlag och i samband med operativ aktivitet” (Sjöberg 2005 s. 15).

KUT:en regleras av ett antal lagar. En som är viktig är polisdatalagen (PdL) som reglerar hur polismyndigheten får använda personuppgifter. Polisdatalagen är relativt diffus, exempelvis

står det att polisen får samla personuppgifter om det finns ett *behov* (PdL § 7). Vad som är ett behov blir därmed en tolkningsfråga. Vidare står det att polisen inte får samla in uppgifter enbart baserade på bland annat sexuell läggning och etnicitet. Ändå får KUT göra det så länge det inte endast är enbart på grund av detta. Lagstiftaren har i viss mån varit öppen för att myndigheten själv får göra en bedömning. När underrättelsetjänsten inom rättsväsendet eventuellt gjort något felaktigt kopplas Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (SIN) in. SIN utreder om en underrättelsetjänst brutit mot lagen samt följer upp vad som hänt efter utredningen. En uppmärksam utredning var den efter det så kallade romregistret, då Dagens Nyheter avslöjade att KUT:en i Lund hade haft ett register där majoriteten var romer (Orrenius 2013). SIN utredning visade att KUT:en hade flera brister och lagöverträdelser. Själva utgångspunkten till kritiken, att polisen skulle registrerat individer baserat på ursprung, hade dock inte överträtts (SIN 2013 s. 1).

Den 1 januari 2015 blev de 21 länsbaserade polismyndigheterna, statens kriminallaboratorium och rikspolisstyrelsen en och samma myndighet. Polismyndigheten är under en stor förändring som sannolikt kommer ta lång tid. I många avseenden har verksamheten blivit helt annorlunda och det har blivit färre ledningsnivåer. Det är i huvudsak fyra nivåer: nationella, regionala, polisområde och lokalpolisområde. En KUT finns representerat i alla nivåerna (OP-3 2014 s. 19). I den nya organisationen är KUT:en en fristående gren. Tidigare har KUT varit bundet med den utredande verksamheten, exempelvis en kriminalsektion. Uppdelningen markerar att underrättelsetjänsten sysslar huvudsakligen med andra arbetsuppgifter samt lagstöd än vad man gör i förundersökning. På drygt 20 år har alltså KUT:en gått igenom en stor förvandling. Från att knappt finnas, till införandet av PUM för sedan den stora omorganisationen och samtidigt få en tydligare gränsdragning av vad verksamheten ska syssla med.

2.3 Tidigare forskning

Det finns inte särskilt mycket tidigare forskning kring kunskapsprocessen inom underrättelsetjänsterna (Agrell 2009 s. 12). Generellt kan man säga att den litteratur som finns kring underrättelseverksamhet kretsar kring instruktioner hur man ska utföra underrättelser, det vill säga metodböcker (Agrell 2009 s. 12-13). Adekvat forskning kring underrättelsetjänsten och dess kunskapsprocess är därför begränsad. Några intressanta studier som är relevanta för analysdelen förutom Erikssons resultat är ”The Commission on the Intelligence Capabilities of the United States Regarding Weapons of Mass Destruction” samt Richards Heuers ”The Psychology of Intelligence Analysis”. Dessa är relevanta eftersom de

föreslår hur underrättelsetjänsten ska bli bättre på sitt metodarbete, byggt på erfarenhet och utredning. Det är värt att poängtera att Erikssons avhandling är unik, då det inte finns så mycket skriven litteratur i Sverige kring detta område och med de metoder hon använde sig av. Begränsningen med tidigare forskning anser jag inte som ett problem då Erikssons avhandling är det centrala arbetet och därmed finns mycket material att jämföra med. Studien är heller inte tänkt som en övergripande litteraturstudie.

2.3.1 The intelligence discourse – the Swedish Military Intelligence (MUST) as a producer of knowledge

För analytikerna vid MUST är det svårt att förklara hur de kommer fram till ny kunskap (Eriksson 2013 s. 95). Analytikerna menar att kunskapsprocessen i hög grad är individuell och uttrycks i termer som ”några har det och andra inte” (Eriksson 2013 s. 95). Detta innebär att analytikern inte anser att denna blir påverkad av en social kontext för sina slutsatser (Eriksson 2013 s. 104). Underrättelsebehovet är en av de viktigaste faktorerna att få rätt i en underrättelseprocess. Underrättelsefrågan är därför något som analytikern måste ha insikt i. Analytikerna menar att det ändå finns stora skillnader hur underrättelsebehovet uttrycks av beställaren. Detta beror på att relationen kan vara formell och att man inte träffar den som beställer underrättelserna. Den kan också vara vänskaplig där man i princip träffar varandra på daglig basis (Eriksson 2013 s. 96). Relationen mellan analytikern och beställaren är dock inte något formaliserat utan kräver att någon av individerna tar initiativet att klargöra en fråga (Eriksson 2013 s. 98).

Under informationsinhämtningen återkommer analytikern till tidigare arbeten som denne har eller någon från den egna organisationen gjort (Eriksson 2013 s. 98). Vissa analytiker använder öppna källor för att få ett brett perspektiv, men det är långt från alla (Eriksson 2013 s. 99). Det är inte bara kunskaperna som återanvänds, även ordvalen och begreppen förekommer sedan tidigare (Eriksson 2013 s. 99). Analytikerna anser inte att någon högre grad av källkritik behövs när man använder sig av källor som kommer från den egna organisationen (Eriksson 2013 s. 100).

Analysprocessen är oftast oreflekterad av analytikern (Eriksson 2013 s. 101). Analytikern använder begrepp som ”magkänsla” för att beskriva varför denne kommer fram till en slutsats (Eriksson 2013 s. 101). Eriksson menar att detta kan vara en indikation på att analytikern inte kan sätta ord på den sociala kontext denne verkar i (2013 s. 95). Analysprocessen innebär till stor del att systematisera källor och själva analysen är en relativt liten del av arbetet (Eriksson 2013 s. 101). Analytikern anser att det är svårt att diskutera analysprocessen med en annan

kollega (Eriksson 2013 s. 102). Analytikern sitter också till stor del ensam på sitt rum (Eriksson 2013 s. 102). Eriksson menar att genom att systematisera information och återanvända sådan information som organisationen själv tagit fram, finns en risk för en ”building blocks” (2013 s. 103-105). Det vill säga att man fortsätter underrättelsetjänsten att sig själv inom underrättelsetjänsten. För analytikern är det viktigt att vara objektiv. Dels bygger det på att analytikern inte vill influeras av vad beställaren vill veta samt att man vill beskriva och förklara utan att behöva diktera exakt vad man bör göra (Eriksson 2013 s. 240).

När analytikern ska presentera sitt arbete är det viktigt att det följer tidigare mönster och att man är konsekvent med bedömanden (Eriksson 2013 s. 105). I analysen är systematisering av inhämtad information en stor del medan själva analysen blir en mindre del och analytikern visar inte hur denne kommit fram till slutsatserna (Eriksson 2013 s. 107). Det är viktigt för analytikern hur man presenterar sin åsikt i en rapport och det råder en stark normativ kultur angående detta. Ju mer kontroversiellt ett påstående är desto svårare och mindre vilja blir det att få fram detta (Eriksson 2013 s. 109). Det behöver också råda en konsensus mellan kollegor och chefer angående att rapporten är ”rätt” (Eriksson 2013 s. 109). I en intervju identifierade Eriksson två sidor av normer. Dels det normativa att hur man skriver men också vad man skriver (Eriksson 2013 s. 110). Detta kan i sin tur bidra till ett grupp tänkande. Det har en del analytiker varit helt medvetna om, i vart fall riskerna med detta (Eriksson 2013 s. 113). Bryts normerna tror analytikern att förtroendet för denne sjunker (Eriksson 2013 s. 113).

Kritiken som ventileras inom underrättelsetjänsten är företrädesvis formaliteter angående rapportens uppbyggnad det är mycket ovanligt att man börjar kritisera slutsatserna i rapporten (Eriksson 2013 s. 115). Analytikerna är i hög grad inriktade på att ha ”rätt” åsikter i sina analyser och kontrollerar detta med kollegor (Eriksson 2013 s. 111). Enligt en respondent är analytiker känsliga för kritik och ska man kritisera någon ska det vara väl avvägda ord (Eriksson 2013 s. 118). Vem som får kritik handlar också i stor utsträckning om status. Den som har hög status på arbetsplatsen får i mindre utsträckning kritik och vice versa. Statusen på arbetsplatsen uppnås dels genom att man varit på arbetsplatsen under en längre tid men också att man haft rätt i sina analyser (Eriksson 2013 s. 120).

I sista delen av underrättelseprocessen, att delge beslutsfattaren, är en process som är till stor del formaliserad (Eriksson 2013 s.122). Analytikerna tycker att det ges för lite tid för att få feedback från sin beställare (Eriksson 2013 s. 125). En respondent uttrycker det hela som att man lägger resultatet i ett ”stort svart hål” (Eriksson 2013 s. 125).

Enligt Eriksson finns det ett framträdande tankekollektiv inom underrättelsetjänsten. Analytikerns antaganden skapas för att följa normerna i den sociala praktiken, vilket skapar tankekollektivet (Eriksson 2013 s. 244). Analytikern tenderar att skriva sådant som skrivits tidigare. Analytikern reproducerar alltså en stor del av kunskapen och det finns en osäkerhet kring att förändra (Eriksson 2013 s. 235). Det finns även en medvetenhet från analytikerns sida att organisationen eftersträvar stabilitet kring antaganden (Eriksson 2013 s. 244). Detta tyder på att analytikern stannar i ett visst tänk, en tankestil (Eriksson 2013 s. 244). Tankestilen blir i sin tur ett problem för underrättelsetjänsten att skapa nya insikter och slutsatser (Eriksson 2013 s. 244).

2.3.2 WMD- kommissionen

Ett underrättelsearbete som fått mycket kritik är det arbete som de amerikanska underrättelsetjänsterna utförde innan det som ledde till invasionen i Irak 2003. Invasionen föregicks av antaganden från underrättelsetjänsten om att Saddam Hussein hade gömt massförstörelsevapen efter första Gulfkriget 1990-1991 och detta utgjorde i sin tur ett hot. Saddam Hussein var inte särskilt samarbetsvillig när FN ville inspektera Irak. Det ena ledde till det andra och invasionen var ett faktum då underrättelsetjänsten bedömde det som sannolikt att Irak hade WMD:s. När man väl var på plats hittade man inga WMD:s eller några som helst spår att det skulle ha funnits sådana i Irak efter första Gulfkriget. Detta blev ett stort misslyckande för USA:s underrättelsetjänst då man gett dåliga underrättelser och bedömningar kring Iraks påstådda WMD:s. Detta kan å andra sidan vara en direkt konsekvens av ett allt för politiserad underrättelsetjänst (Agrell 2009 s. 165). Den huvudsakliga kritiken kring förarbetet var att man inte haft en övergripande bild av WMD utan man antog att sådana fanns.

USA inledde en kommission som hade till uppgift att utreda vad som var orsakerna till det felaktiga bedömandet. Kommissionen menar att det vore orealistiskt att tro att man kan bygga bort underrättelsemisslyckande. Däremot kan man forma en organisation som i större mån undviker sådana misslyckanden (WMD 2005 s. 387). Det handlar i stort om att förbättra ledningen, reducera kunskapsluckor samt att effektivare använda den information man har tillgänglig (WMD 2005 s. 387). Ett problem inom underrättelsetjänsten, menar rapporten, var en avsaknad av att analytikern aldrig förklarade hur man kommit fram till något och framförallt vad man *inte* visste om (WMD 2005 s. 389). Dessa problem var sådana organisationerna var medvetna om men som aldrig blev åtgärdade.

Rapporten menar att underrättelsetjänsten måste använda mer kritisk analys och ifrågasätta sig själv för att få bättre analyser (WMD 2005 s. 390). Som en konsekvens av massdata så hade underrättelsetjänsten till stor del bara processat flödet, vilket påverkade kvalitén på analyserna mycket (WMD 2005 s. 402-403). Det saknades även ett långsiktigt perspektiv inom underrättelsetjänsten (WMD 2005 s. 402). Rapporten föreslår att man i ett led att skapa ett långsiktigt perspektiv ska en grupp, som inte är kopplade till det dagliga arbetet, inrättas som arbetar med långtidsprognoser (WMD 2005 s. 404). Där man avsätter tjänstemän på ett roterande schema. Detta möjliggör att alla analytiker får träning i ett långsiktigt perspektiv och att arbeta med något projekt under längre tid utan att bli påverkad av det dagliga inflödet (WMD 2005 s. 404). Rapporten trycker även på att analytikern måste bli bättre på att utmana sig själv och väga in olika källor (WMD 2005 s. 405). Slutligen menade rapporten att chefer måste bli mer insatta i vad underrättelsetjänsten gör och vad man kan begära med en sådan tjänst (WMD 2005 s. 410-411). Ofta menar analytikerna att sekretessen bidrar till att det är svårt att dela med sig, något som kommissionen menade måste utmanas (WMD 2005 s. 412).

2.3.3 The Psychology of Intelligence Analysis

Richards Heuer hade haft en lång karriär inom CIA när han skrev boken "the psychology of intelligence analysis". Upplägget i boken fokuserar på människans psykologi och de utmaningar som väntar denne när man arbetar i en underrättelsetjänst. Några begrepp som han återkommer till i boken är perception, tankesätt (mindset) och bias. Boken har flertalet intressanta iakttagelser kring underrättelsetjänsten. Enligt honom är perception något som felaktigt har kallats inaktiv aktivitet. Enligt honom är det precis tvärtom (Heuer 1999 s. 7). Perception menar Heuer är en process för människan att konstruera sin egen verklighet med information processad i sina sinnen (Heuer 1999 s. 7). Varseblivning är viktig faktor för att förstå underrättelseanalysen och dess begränsningar (Heuer 1999 s. 14). Eftersom informationen underrättelsetjänsten oftast har är knapphändig blir det en utmaning för verksamheten att uppmärksamma och förstå förhållanden vilket lätt kan bli misstolkningar (Heuer 1999 s. 14). Något som går att relatera till denna studie är det Heuer benämner mindset, tankesätt. Enligt honom är tankesätt varken bra eller dåligt utan det är oundvikligt (Heuer 1999 s. 10). Ett problem som underrättelsetjänsten kantas med är att människan tenderar att uppfatta vad som förväntas att uppfattas (Heuer 1999 s. 8). Inom underrättelsetjänsten måste man vara medveten om begränsningen till att man sällan är mottaglig för förändring (Heuer 1999 s. 10-11). Ny information assimileras med redan existerande bilder, vilket förklarar varför långsamma förändringar över tid kan gå helt

obemärkt förbi (Heuer 1999 s. 11). Ett tankemönster blir påtagligt främst när en tredje person eller en ny person på jobbet observerar arbetsplatsen (Heuer 1999 s. 11). Människan skapar hypoteser för att förstå omvärlden. Ju längre tid omvärlden är suddig att observera, desto längre tid tar det innan man uppfattar omvärlden som klar (Heuer 1999 s. 13-14).

Heuer menar att analytikern måste vara välorienterad i hur denne tänker och kommer fram till slutsatser (Heuer 1999 s. 31 och 178). Det är också viktigt att analytikern verkligen är införstådd med frågan som ska besvaras och att analytikern kan gå tillbaka till beslutsfattaren för att ventilera frågeställningen (Heuer 1999 s. 174). Det krävs också att analytikerna får tid på att träna på hur de kommer fram till sina slutsatser, något som det sällan finns (Heuer 1999 s. 178). Det är också viktigt att underrättelsetjänsten har utvecklade metoder att utvärdera sitt arbete för att personalen ska bli mer förstående om sig själva och utveckla sina arbetsmetoder (Heuer 1999 s. 180). Heuer poängterar att en utvärdering måste utföras objektivt och att man faktiskt vill förstå arbetsprocessen eftersom utvärderingen inte är till för att hitta syndabockar (Heuer 1999 s. 180). Enligt honom är arbetsmiljön inom underrättelsetjänsten sådan där kontroversiella antagande sällan belyses för att man är rädd att få repressalier. Det är därför viktigt att miljön är öppen för både kontroverser och motsägelsefulla uppgifter (Heuer 1999 s. 180). Heuer menar även att kollegor kan användas i hög utsträckning. Ofta menar analytikern att man inte kan "bolla" med en kollega på grund av sekretets. Men enligt Heuer så behöver man inte alltid vara helt insatt i källor och så vidare för att ge bra frågor och punkter att göra bättre, eftersom man är en del av liknande tänkesätt (Heuer 1999 s. 181-182). Slutligen menar Heuer att underrättelsetjänsten måste bli bättre på att presentera det man inte vet (Heuer 1999 s. 183).

3. Teori

Till skillnad från andra samhällsvetenskapliga ämnen finns få specifika teorier inom underrättelsetudier. Detta kan bero på att studierna i stor utsträckning utvecklats av de som arbetar inom underrättelsetjänst och inte av akademiker. Underrättelsetudier är trots detta ingen ovetenskaplig disciplin utan man vänder sig till andra samhällsvetenskapliga ämnen för att söka teoretiskt ramverk för sina studier (Eriksson 2013 s. 31). Eftersom denna studie eftersträvar att jämföra Erikssons resultat samt att förklara kunskapsprocessen inom KUT:en används även teorin om tankestil och tankekollektiv i denna studie. Det är dock en stor skillnad på en doktorsavhandling och en kandidatuppsats. Med anledning av detta var det aktuellt att anpassa teorin för studien i viss bemärkelse.

Eriksson använder ”critical policy analysis” i sin avhandling för att studera MUST. Critical policy analysis menar att fakta aldrig talar för sig själv utan byggs upp av teorier därför är det viktigt att undersöka bakomliggande normer, idéer och antaganden till det som senare blir fakta (Eriksson 2013 s. 24). För att undersöka det som ligger bakom kunskap kan man utföra en diskursanalys. Diskursanalys försöker förklara den sociala kontext där kunskapen kommer ifrån (Eriksson 2013 s. 36). Paradigm och diskurs är båda närliggande begrepp som handlar om att synliggöra på vilket sätt man resonerar i ett visst område. För sin analys använder dock Eriksson *tankestil* och *tankekollektiv* för att synliggöra hur man resonerar inom underrättelsetjänsten (Eriksson 2013 s. 15).

Tankestil

Fleck förkastar synsättet att kunskap är enskilt och exklusivt bundet till individen. Fleck ser kunskap som en social process som utvecklas tillsammans med andra samt att all ny kunskap påverkas eller influeras av tidigare kunskaper (Fleck 1997 s. 48). Varje faktum genomsyras av ett specifikt tanke sätt, en tankestil (Fleck 1997 s. 96). Fleck definierar tankestil som ”en riktad varseblivning med en motsvarande tankemässigt och saklig bearbetning av det varseblivna” (1997 s.100). Tankestilen tvingar individen till att använda ett särskilt antagande eller metod, detta betecknas som en teknisk eller litterär stil (Fleck 1997 s. 100). Huvudprincipen med vad Fleck menar med tankestil är att detta skapar en slags resistans mot förändlighet.

En tankestil har fem egenskaper som influerar individens kunskapsproduktion:

1. Det kritiska förhållningsättet gentemot antaganden är svagt. Antaganden blir vedertagna sanningar istället för att problematiseras.
2. Individen är inte mottaglig för motsägelsefull information som går emot den aktuella vedertagna sanningen.
3. Upptäcker en individ information som går emot tankestilen, tar man inte upp detta inom gruppen eftersom man vill undvika konflikt.
4. För att bevisa något kan ett cirkelresonemang användas för att till varje pris legitimera sitt antagande.
5. Tankestil innehåller även önsketänkande. Det vill säga att man hoppas att sitt förhållningssätt håller, givet all sorters scenarion (Fleck 1997 s. 38).

Tankekollektiv

Enligt Fleck bärs tankestilen upp av ett tankekollektiv (Fleck 1997 s. 99). Tankekollektivet påverkar individens tankeförmåga till den grad att den kollektiva tankestilen bestämmer ”vad som inte kan tänkas på annat sätt” (Fleck 1997 s. 100). Tankekollektiv är föränderliga över tid och kan vara från informella till starkt formaliserade strukturer (Fleck 1997 s. 104). Individen är ofta omedveten om hur mycket tankekollektivet påverkar den enskilda tanken och antaganden (Fleck 1997 s. 50).

Produktionen av ny kunskap sammanhänger tätt ihop med vad som är accepterad kunskap inom kollektivet (Fleck 1997 s. 102). Fakta kan endast uppnås inom ett tankekollektiv om det följer det intellektuella intresset för kollektivet, genomförs med en accepterad metod samt att den presenteras på ett litterärt sätt (Fleck 1997 s. 102). Inom kollektivet finns därmed ett gemensamt språk och metodik men även en samhörighetskänsla (Liliequist 2003 s 57). Medlemmarna i ett tankekollektiv ingår även i olika kretsar. Dessa kretsar kan delas in i exoteriska (yttre) samt esoteriska (inre) (Fleck 1997 s. 105). Den esoteriska dikterar villkoren och hierarkin för kollektivet. Det är en nödvändighet att den yttre gruppen hyser förtroende för den inre. Men den esoteriska kretsen är inte helt opåverkad av den exoteriska, då den esoteriska gruppen behöver vara lyhörd för allmänhetens åsikter. Individen kan ingå i flera exoteriska kretsar men ingår sällan i en esoterisk.

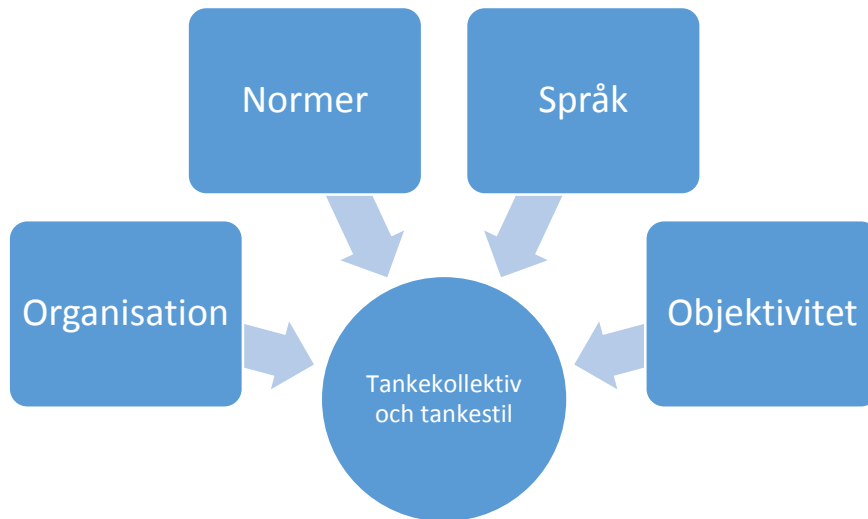
Underrättelsetjänst är en organisation där en grupp människor har till uppdrag att ta fram antaganden och slutsatser. Inom underrättelsetjänsten praktiseras en metod för inhämtning, bearbetning samt analys med slutsatser och antaganden. Processen innebär en social praktik med dem man arbetar med och en relation till beställaren. Underrättelsetjänsten strävar även efter objektivitet och att uttrycka sig inom gruppen är viktigt. Med en analys på detta tittar man närmare på underrättelsetjänsten och försöker beskriva kunskapsprocessen. Tankestil och tankekollektiv är därför användbar att applicera på kriminalunderrättelsetjänsten för att förklara verksamheten närmare. Eftersom arbetsprocessen inom underrättelsetjänsten också har teoretiserats, kan även underrättelsecykeln appliceras på resultatet.

Använda teorin på resultatet

Eriksson använde både underrättelserapporter, observationer samt intervjuer i sin metod för att undersöka om det finns en tankestil och ett tankekollektiv vid MUST (2013 s. 60). I denna studie är det intervjuer som används som resultat, vilket eventuellt begränsar vilken kunskap som kan nås och hur effektiv teorin kan användas. Enligt Eriksson krävs flera olika metoder

för att använda teorin effektivt (2013 s. 59). För studien har jag skapat fyra teman som ska hjälpa till att analysera i fall det finns ett tankekollektiv och en tankestil inom KUT:en. Även om teorin blir avskalad behöver detta inte ses som något problem utan en teori kan anpassas för en specifik studie. De indikationerna som denna studie fokuserar på är:

Figur 3. Indikatorer för ett tankekollektiv och en tankestil.

De organisatoriska och normativa indikatorerna undersöker i fall det finns ett tankekollektiv. Språket och objektivitet undersöker i fall det finns en tankestil. Det är dock inga vattentäta skott mellan indikatorerna och de går delvis in i varandra. Språk och objektivitet kan vara svåra att mäta endast baserat på en vald metod. Detta kommer att diskuteras i resultatdiskussionen. Indikatorerna innehåller underfrågor av vad som är intressant att veta.

Organisation:

Under intervjuerna kan frågor ställas som rör individens syn på organisationen. Anser denna att det är en toppstyrd eller öppen och plan organisation? Eller vad anser respondenten att arbetet är styrt med tydliga formella regler. Med formaliserade regler menas att det är tydliga roller på arbetsplatsen med en klar ansvarsdel. Exempelvis kan organisationsskisserna som finns jämföras med hur det ser ut enligt respondenterna.

Normer:

Normer kommer vara en viktig punkt under intervjuerna. Hur stor betydelse har normer inom underrättelsetjänsten, kan exempelvis en analytiker ändra sina bedömningar i efterhand och vad blir reaktionerna? Hur uppnås pålitlighet för analytikern och hur ser relationerna ut på arbetsplatsen?

Språk:

Vilket är språkets betydelse för underrättelsetjänstens? Anser respondenterna att det är viktigt att slutsatser presenteras på ett visst sätt? Pratar man inom arbetsgruppen om omvärlden och hur begrepp ska förstås? Dessa frågor kan sedan relateras till den litterära stilen.

Objektivitet:

Hur förhåller sig analytikern till sin egen roll och tidigare kunskap? Vilka metoder tillämpas analytikern för att vara självkritisk? Hur samlar personen information? Vad gör analytikern med motsägelsefull information när detta framkommer? Hur uppfattar den enskilda individen kunskapsprocessen, som en enskild företeelse eller social process?

4. Metod

Metoden i denna studie är kvalitativa och semi-strukturerade intervjuer som har genomförts tillsammans med personer som är verksamma inom polisens KUT. Att undersöka underrättelsetjänsten kan vara ett problem i form av att få tillgång och insyn i verksamheten. Jag är civilanställd inom Polismyndigheten och hade tillgång till denna verksamhet på ett sådant sätt som andra oftast inte har. Vi hade ett möte där uppsatsidén drogs igenom, frågeställningen samt hur många respondenter som skulle vara önskvärt att ha med. Vi kom fram till att sex respondenter skulle vara tillräckligt för mig och gångbart för underrättelsetjänsten att ordna fram. Jag upplevde kontaktpersonen på KUT:en som positivt inställd och intresserad av att studien skulle genomföras. Under ett ledningsmöte beslutades det att studien skulle kunna genomföras och att jag skulle få tillgång till sex intervjupersoner. I samhällsvetenskap är urvalsförfarandet en viktig process. I denna studie har ett icke-sannolikhetsurval tillämpats. Det innebär ett urval av respondenter där man inte vet om det är ett slumpmässigt urval (Bryman 2002 s. 99). Det är KUT:en som skött all kontakt med respondenterna innan jag fick träffa dem. Det slutade med fem intervjuade personer istället för de sex som på förhand var inriktade. I slutdiskussionen kommer urvalet att diskuteras.

I ett tidigt skede stod det klart att det var intervjuer som skulle genomföras på urvalet. Någon större fundering på andra metoder har inte varit framträdande. I ett tidigt skede började en intervjuguide ta form. För att ta fram denna användes till en början Erikssons intervjuguide (2013 s. 257-261). Efter diskussion med min handledare kom vi överens om att min intervjuguide skulle vara mer öppen än Erikssons och blev därmed en semi-strukturerad intervjuguide. Intervjuguiden formulerades likväl nära de frågeställningar som Eriksson hade

(Se bilaga 1). Under processen fick studiekamrater samt handledare ta del av intervjuguiden och viss finjustering gjordes därefter.

Intervjuerna genomfördes under en hel dag på polishuset i Malmö och intervjuerna pågick mellan 45- 60 minuter. Intervjuerna spelades in för att sedan användas till att skriva sammanfattningar av intervjuerna. Av egen erfarenhet vet jag att det tar lång tid att transkribera varför en förenklad metod gjordes för att koncentrera mig till analysen.

4.1 Etik

Eftersom underrättelseverksamheten består till stor del av sekretess kan det vara svårt att undersöka området. Eftersom det inte varit syftet att ta del av sådant material som kan falla in på sekretess är det inte ett problem men eftersom personerna arbetar i en sådan verksamhet där sekretess råder till stor del, behövde metoden vara säker för dem. Intervjupersonerna i studien är anonyma och resultatet är skrivet på ett sådant sätt att det ska vara svårt att spekulera vem som sagt något. Intervjupersonerna har efter intervjuerna blivit tilldelade sammanställningen av intervjun för att ha möjlighet att återkoppla. Även denna metod var något Eriksson inspirerat mig att göra (2013 s. 73-74). Förfarandet gör mig trygg som forskare att man når ett resultat av kvalitet.

Att vara anställd inom polisen och undersöka inom arbetsplatsen kan vara ett problem. Dels hamnar jag i en roll både som betraktare men också i viss mån deltagare. Min roll hos polisen är inte inom KUT:en men jag har viss kontakt med dem. Min förförståelse för polisen är bred, inte bara genom arbetet utan även genom tidigare kriminologistudier. Min bakgrund anser jag inte är något hinder utan tvärtom en fördel för studien och för intervjuerna. Det har snarare varit en dörröppnare till verksamheten, exempelvis att få tillgång till deras lokaler för att intervjua, där utomstående inte släpps in. En annan fördel har varit att jag är bekant med termer och så vidare.

Det är viktigt att poängtera att trots kopplingen till Polismyndigheten är detta arbete en kandidatuppsats för Lunds Universitet och inte primärt för KUT:en. Däremot har kontakten med KUT varit mycket bra och enligt mig har deras intresse varit högt för studien. Detta har givetvis gjort studien betydligt enklare att genomföra.

4.2 Avgränsning

Polisens kriminalunderrättelsetjänst är uppdelad i olika nivåer. Därför blir det en fråga om avgränsning vilken nivå man undersöker. Denna studie har utförts på de som arbetar på regionsunderrättelsetjänst i region Syd. Det fanns möjlighet för mig att undersöka även på

polisområdesnivå men det kändes bäst att utföra det på regions nivå. Det kan inte uteslutas att svaren hade haft en annan inriktning på de olika nivåerna. Eftersom KUT sysslar delvis med olika saker beroende på nivå. En fördel att ha regions KUT:en är att de har hand om underrättelser både för operativa insatser och lednings beslut. Avgränsningen kan därmed anses vara både praktiskt och lämplig.

4.3 Reliabilitet, replikerbarhet och validitet

Inom den samhällsvetenskapliga forskningen eftersträvas reliabilitet, replikerbarhet och validitet. Reliabilitet är om studien mätt på rätt sätt, replikerbarhet är att någon annan kan utföra studien och få samma resultat samt validitet är att man mätt det som skulle mätas. Dessa tre faktorer bör alltid beaktas när man utför en studie. Bryman menar dock att dessa begrepp är starkt relaterade till kvantitativ forskning där man arbetar med en stor mängd data, exempelvis offentlig statistik (2002 s. 257). Kvalitativ forskning, menar han, går inte att jämföra objektivitet på samma sätt som i kvantitativ forskning. Han menar att man kan översätta dessa begrepp till tillförlitlighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att konfirmera (Bryman 2002 s. 258). Om dessa kriterier uppnås i denna studie tar upp i studiens diskussion.

5. Resultat

Resultatet kommer att presenteras utifrån underrättelsecykelns princip: Fånga in behovet, samla in information, tankeprocessen (magkänsla, kritik och status), delgivning och uppföljning. Detta för att underlätta för läsaren. Det var tydligt för mig när intervjuerna lyssnades igenom att intervjuerna kunde tematiseras delvis utifrån underrättelsecykeln. Tankeprocessen som Eriksson menar är den som är minst reflekterad både i underrättelsetjänsten men även i den teoretiska modellen har därför utvecklats och redogör även magkänsla, kritik och status.

5.1 Fånga in behovet

Respondenterna uttrycker att beställaren ofta har en hög förväntan på analytikerns arbete. Kontakten med beställaren varierar och beror mycket på vilket uppdraget är. Ibland är det tät kontakt med beställaren och ibland i princip obefintlig. Flera som intervjuades menar att det är KUT:en själva som initierar själva underrättelsebehovet. KUT:en påtalar vad som är intressant för beställaren och denne lägger fram ett behov.

”När det kommer fram (underrättelsebehovet, min anteckning) är det så pass flummigt och så vitt omfattande att det är svårt att producera någonting med

kvalitet... (Det) är nästan alltid vi som säger vad som skall göras... Det är vi som läser allting och det är vi som vet vad som händer, det vet inte cheferna om vi inte berättar det.”

”Det är ganska mycket eget initiativ upplever jag. Man förväntas att bygga och gräva upp ärenden. Men det är också hyffsat mycket uppdrag och då får man vida ramar och man själv får välja hur man lägger upp sin analys.”

Respondenterna uttrycker att arbetet innebär en stor frihet med vad man ska göra för slags arbetsinsatser och att det är sällan som en chef pekar med hela armen. Enligt respondenterna är det dem själva som i mångt och mycket drar fram vad som är intressant att undersöka. Några respondenter var inne på att de frågor som KUT:en försöker besvara är ofta väldigt stora och de frågor som sedan ställs blir därmed ofta också stora och svåra att besvara. Det finns alltid ett grundläggande underrättelsebehov men de kan i vissa fall vara relativt vaga. En respondent menade att det därför är viktigt att vara strukturerad. En annan respondent menade att behovsfrågan alltid är stor eftersom målet för polisen är att stoppa kriminalitet. Samtliga respondenter var inne på att KUT:en verkar för att få igenom lagföringar.

5.2 Samla ihop information

En utmaning för alla som intervjuades var hur man ska hantera informationsflödet. För en av de intervjuade var den stora frågan om informationen denne samlat in var tillräckligt för att dra slutsatser. Enligt en annan handlar arbetet om att systematisera information och att bedöma inkommen underrättelse för att få in det i en kontext. Det är hela tiden ett stort avvägningsprojekt hur man ska systematisera. Hur man systematiserar beror till stor del på uppdraget. Intuition och känsla spelar en väsentlig roll under denna process och samma person underströk att man givetvis vill att det finns evidens som bygger upp detta. Hur information ska värderas diskuteras ofta mellan kollegorna, ansåg en av analytikerna och drog exempel på sådana diskussionsfrågor som ”kan vi stå för detta” och ”är detta fakta?”. Analytikern belyste dock att underrättelsetjänsten producerar sannolikheter och prognoser och inte fakta eftersom det inte går att säga att något är fakta. Möjligen om man vill veta vad en person är mantalsskriven.

En av respondenterna poängterade att det aldrig är ett problem att få information utan problemet är att selektera informationen. Det är mycket svårt att få en överskådlig syn på informationen som man har tillgång till. Till sin hjälp har man visserligen ”flaggor” som dyker upp när något intressant kommer in i systemet. Det är ändå mycket

överskottsinformation som man får ta del av. Men någonstans där man söker dyker det upp ett ”guldorn” menade respondenten. Enligt denne ges riktlinjer från Nationella operativa avdelningen (NOA) vilka slags brott man ska ha fokus på i sina ”flaggningar”. NOA begränsar sig i sin tur till sådana brott som är försvarliga att bevaka men också till stor del politiskt gångbara. Det finns givetvis öppenhet för att om man hittar något intressant ”under radarn” så struntar man givetvis inte i det.

Källinhämtningen börjar ofta med att man tittar i sina egna register, de offentliga, halv-hemliga och hemliga. Sedan kan man lägga en begäran till internetspaningsgruppen, eftersom även om internet i sig är öppet krävs det en tydlig metod för att driva in källor via nätet. Man kan också behöva åtkomst för olika sidor som är slutna. Alla intervjuade uttryckte sin källinhämtning på liknande sätt. En respondent sa: *”Jag vet inte om det uppmanas eller inte men tror det förutsätts en bred sökning”* när vi diskuterade metoder för källinhämtning.

Arbetsprocessen med informationshantering kan liknas med ett maskineri av att insamla allt man kommer över, menade en respondent. Problemet är att det ofta inte leder till någon konkret operativ åtgärd utan bara växer på hyllmeter. Fenomenet visar även att resurserna alltid är knappa och att man har otroligt mycket information om ett flertal brott som individer begår som man inte kan använda operativt. En respondent belyste att ett problem med informationsflödet var att man inte alltid har tålamodet inom polisen. När man arbetar inom underrättelsetjänsten måste man avväga om det är lönt att vänta eller inte. Denne respondent efterfrågade ett långsiktigt perspektiv för att inhämta mer information för att möjligen kunna lagföra ”större” fiskar. Detta är dock något denne ansåg att polisen håller på att förbättras på.

5.3 Tankeprocessen

Flera av de som intervjuades använde snarlika begrepp för att beskriva tankeprocessen, nämligen avvägning. Enligt de som intervjuas är avvägning något som ständigt förekommer i deras arbete. Även magkänsla diskuterades med några respondenter. Både avvägning och magkänsla kan kategoriseras som en del av tankeprocessen. De allra flesta beskrev tankeprocessen som en relativt enskild aktivitet och att man till stor del ägnar sig åt självständigt.

Flera av intervjupersonerna diskuterade källkritik. En respondent underströk att det är viktigt att vara källkritisk när man analyserar. Även när det gäller egna led med exempelvis underrättelseuppslag som kommer från polismän på gatan, måste man ha ett källkritiskt synsätt. Rent praktiskt handlar det om att systematisera flödet för att kunna jämföra den

sammanvägda bilden för att kunna ge ett svar. Man ska kontrollera så många källor som möjligt för att få en komplett bild. Ibland upplever analytikern att denne aldrig kommer till analysen för att man bearbetar information så mycket. En analytiker använder öppna källor mycket och anser att det bästa är att man kombinerar öppna och slutna källor och att använda olika källor är något som förutsätts att man gör inom underrättelsetjänsten. En analytiker poängterade att det är farligt att leta efter det som man vill hitta för att bekräfta sin tes.

Motsägelsefull information dyker också upp för respondenterna. En respondent menade att:

Det händer ju att man går en rak väg och allt pekar åt samma håll. Sedan dyker det upp något helt annat. Då får man hantera det också man får på något sätt hitta en linje som man tror stämmer och försöka falsifiera den. Det går ju inte bara att fortsätta på den linjen. Det är så jag jobbar och jag tror att de flesta gör det också... kommer det in motsägelsefull information får man gå in och gräva i den och se om det har substans. Då får man i sin operativa slutsats ta med även den motsägelsefulla bilden”.

Med en av intervjupersonerna samtalandes det om omvärldsanalys och tankemönster inom underrättelsetjänsten. Enligt denna finns det exempel på att man inom kriminalunderrättelsetjänsten blivit förvånade över hur man resonerat kring ett gäng. Då var det gemensamt samlade antagandet från underrättelsetjänsten att kriminella gänget sysslade med ett specifikt brott vilket sannolikt inte enbart var fallet, utan att dessa bedrev all möjlig brottslig verksamhet. Detta blev lite av ett uppvaknande för underrättelsetjänsten att man var så inriktad på just en specifik brottstyp och eventuellt hade kunskapsluckor vad gänget sysslade med i det stora hela. Ett liknande påstående hade en annan respondent som menade att man ofta inriktar sig på ett visst brott och gav samma exempel på brott.

Magkänsla och intuition

Den person som varit anställd länge har sannolikt utvecklat en magkänsla menade en respondent. För en som är ny dubbelkollar man alltid flera gånger för man vill inte riskera att det blir något fel. Magkänsla är något som finns enligt respondenten. Magkänslan kopplar bort bruset och ser sådant som är intressant på en gång. När den personen svarade så frågade jag om magkänsla var att man gav en bred prognos. Denne menade att så inte var fallet utan att vissa har mycket skarp förmåga att förutspå saker och ting. Sedan menade analytikern att även de med lång erfarenhet också missar saker som denne istället ser. Jag frågade vad som händer om man påtalar att man ser olika. Analytikern sa att det är positivt bemötande, men att

det inte får göras för ofta och att man ska ha kött på benet. Det blir inte bra om man gör det hela tiden då det blir lite som att ropa efter vargen.

Bygga upp ett förtroende

Eftersom alla intervjuade var inne på att många hade tillit för dem och vad de säger diskuterade vi om status och tillit på arbetsplatsen. Respondenterna menar att status och förtroende uppnås genom att vara ett socialt geni, knyta kontakter och att visa framfötterna. Eftersom mycket av arbetet bygger på att man själv tar ansvar över sitt arbetsområde. Det är också viktigt att man är aktiv och inte sitter ensam på sitt arbetsrum. Anställningslängden verkar inte heller helt ovidkommande faktor. Ju längre en person varit anställd desto bättre är det för förtroendet. Flertalet analytiker är yngre än många andra arbetsgrupper. Det kan också påverka förtroendet till det sämre menar en respondent. Synsättet över analytikern kan även vara delvis skevt. En analytiker uttrycker att några arbetsgrupper tror att analytikerns starka sida är tekniska hjälpmedel, vilket stämmer till en viss del, men att kompetensen hos analytikern snarare ligger på metodarbetet och att se flera konsekvensled ut.

Kritik

Något som utmärktes i samtliga intervjuer var avsaknad av kritik mot slutsatser och antaganden. Kritik som uppkommer inom underrättelsetjänsten är i första hand formaliteter kring hur man presenterar sina rapporter. De flesta kunde tänka sig att presentera något kontroversiellt men ville i sådana fall ha kött på benen. Det skulle inte vara något man bara skulle slänga ut sig.

En av de intervjuade menade att det är mycket samförstånd på arbetsplatsen. Denne hade aldrig varit med om konflikt kring hur man ska attackera ett problem som uppstår. Detta kan dock vara en konsekvens för att man inte riktigt vet vad man letar efter menade respondenten. Det är ständigt en svårighet att avväga vilka brott som ska prioriteras inom KUT:en. Är det narkotika, vapen eller något annat? Det är inte något uppenbart tydligt mål vad man letar efter och man letar på många ställen samtidigt utan någon uttalad metodik. Det är aldrig någon i gruppen som tar en tydlig ledarroll som pekar med hela armen och säger hit går vi. Någon ledare som skulle vara mer kritisk och inta en ”djävulens advokat” roll skulle vara mycket bra.

En annan analytiker beskrev kritiken inom underrättelsetjänsten så här:

”Vi är ganska bra på att ge varandra konstruktiv kritik. Vi brukar läsa varandras operativa underrättelser och andra rapporter vi producerar genom att kritisera och förbättra... Och kommer med bra kritik. (jag) Vad kan denna kritik bestå av? Allt från att man ska expandera och vidga sina analyser och lägga till ett par personer eller några händelser. För min del och flera andra har vi ganska akademiska texter. Därför skriver man inte gärna ”så här är det”. Utan man resonerar kring att ”så här kan det vara eller så här”. Det är hela tiden å ena sidan och andra sidan. Men här ska man vara mer offensiv och skriva så här är det. Och kritiken kan vara att – nä skriv så här med den bedömningen du gjort”. Även om man skriver ”så här är det” förstår de i underrättelsevärlden vad det bygger på.”

Intervjupersonen hade inte upplevt att någon kritiserat ett bedömande som denne gjort. Däremot kunde denne dra ett exempel när en kollega hade gjort en bedömning som blev kritiserad av en chef. I det fallet involverades flertalet personer som läste den aktuella rapporten och kom med sina slutsatser. Majoriteten ansåg att rapporten var bra och den var befogad och byggde ut sina slutsatser. Analytikern visste inte vad detta ledde till i slutändan. Kritiken slutade i vilket fall som helst.

Det finns ett visst prestigetänk inom underrättelsetjänsten kring förvaltandet av information enligt en respondent. Samt att det är relativt uppdelat i ansvarsdelen. Detta bidrar till att det är svårare för konflikt ska uppstå. Man har helt enkelt inte samma område som man jobbar på i viss bemärkelse. Dessutom möjliggör sekretessen ibland ett problem med att dela med sig mellan kollegor och att man är rädd för läckor. Men det kan också bero på att man är rädd för att visa att man inte vet mer, och att man på så sätt kan säkra sig något genom att hävda sekretess. Respondenten tycker sekretessen måste diskuteras och att man måste kunna dela av sig sådan information. Arbetsplatsen måste fungera och framförallt slutprodukten måste vara bra. Det finns exempel på individer som inte lägger upp inkommen information i det gemensamma datasystemet. Det leder naturligtvis till att ingen annan får tag på materialet om man söker på det. Detta är inte bra och analytikern vet inte vad detta beror på.

5.4 Delge underrättelser

De som arbetar på KUT:en redovisar sina analyser och rapporter både skriftligt och muntligt. Det skriftliga språket har en tydlig roll inom KUT. För en av analytikerna blev det en stor skillnad mellan hur man skrev på universitetet mot underrättelserapporteringen:

*”I början var man väldigt färgad av universitetet och ville skriva utförligt om exempelvis metod. Men cheferna påtalade att det inte var intressant och ingen skulle läsa detta ändå. Det viktiga är inte **hur** man vet, utan **vad** du vet.” (Min markering)*

Detta var något som flera av de intervjuade också var inne på, att man inte hade utrymme i rapporterna att förklara hur man visste något. För en respondent var delgivningen mycket detaljspecifik, då dennes delgivning skulle ske i en mallform. Skulle man delge på ett annat sätt än den mallen som beställaren vill ha, blir beställaren inte glad. Ändå kan det enligt respondenten finnas bättre mallar som ger mer och bättre information. Det spelar ändå ingen roll för beställaren, utan delgivningen har en på förhand bestämd struktur. Det var tydligt under de olika intervjuerna att delgivning är både en formell men har också informell inriktning.

5.5 Utvärdering

Under samtliga intervjuerna framkom det att någon utvärdering inte görs på arbetet. Detta trots att det framgår i polisens underrättelsecykel. I de fall man gör utvärderingar är det kring riskbedömningar som man producerar. Enligt en analytiker blir det sällan någon större diskussion kring en rapport, det vill säga det blir oftast ingen större polisiär verkan och inget större genomslag. I de flesta fall så uteblir utvärdering. Respondenterna var alla positiva till att man skulle införa sådana. Utvärderingar kunde leda till förbättrade metoder samt att nyanställda kommer snabbare in i arbetet. Enligt intervjupersonerna vad alla medvetna om att man inte utförde utvärderingar. Varför det blivit så menade samtliga att det beroende på att man inte hade tid för att göra detta.

6. Analys

Studiens frågeställning är vilken kunskapsproducerande kontext KUT:en verkar inom och om det kännetecknas av en tankestil och ett tankekollektiv. KUT:ens styrning präglas av både formella och informella regler. KUT:en är reglerat med lagar och arbetsprocessen har formulerats i den så kallade PUM. Normer är dock också mycket framträdande inom KUT. Respondenternas svar i denna studie har både likheter och skillnader Erikssons studie. Jag hävdar att det finns en tankestil som byggs upp av ett tankekollektiv inom KUT:en.

Språk

Kritiken inom KUT handlar sällan om antaganden eller slutsatser utan mer om formaliteter. Förklaringen kan ligga i att den information en enskild har är exklusiv och är inte menat att

alla ska känna till, vilket gör det svårare att detaljgranska slutsatser. Detta kan innebära att den kunskap som en KUT har eventuellt begränsas för att man inte vet vad den andra vet. Kritiken blir istället sådant som är synligt, exempelvis strukturen på den skriftliga rapporten. Kritiken kan då vara att man skriver för utförligt hur man kommit fram till något. Några av respondenterna har bakgrund i akademien och ansåg sig själva som färgade att man vill skriva om hur man kommit fram till slutsatserna, något som inte var aktuellt i rapportskrivandet. Istället hävdar en respondent att de som arbetar på KUT:en förstår vad antagandet bygger på, det vill säga inhämtning och bearbetning, det är en tyst kunskap om metodiken. Den tidigare forskningen har pekat på att kritiken inom underrättelsetjänsten är främst formaliteter och sällan något om antaganden och slutsatser (Eriksson 2013 s. 232). Resultatet stämmer därmed överens med den tidigare forskningen som bedrivits.

Organisation

Något som var tydligt i samtliga intervjuer var avsaknaden av utvärderingar inom KUT. Polisens PUM menar att utvärdering ska bedrivas av KUT:en kontinuerligt (Sjöberg 2005 s. 18). Detta är alltså ett formellt beslut att utvärderingen ska vara integrerad i organisationen. Enligt respondenterna görs aldrig utvärderingar men detta är något som efterfrågas. Fördelarna med utvärdering är många enligt respondenterna, bland annat för att lära upp nya kollegor men också för att förstå sig själva i större utsträckning. Förklaringen till varför inte utvärderingar utförs är att polisen är händelsestyrd och alltid har begränsade resurser. Det finns helt enkelt inte tid att avsätta för att någon ska tänka på det som varit. Respondenternas svar stämmer överens med forskningen. Enligt tidigare forskning är det viktigt att man integrerar utvärdering inom underrättelsetjänsten. Riksrevisionen menar att polisen brister i uppföljningar och därmed förlorar mycket kunskap (2011:27 s. 62). Så resultatet kan i bakgrund till detta inte anses allt för förvånande. Björk menar att ”nya framgångar kräver en respektfull syn på tillbakablickande efterforskningar” (2014 s.52). Eftersom utvärdering är ett verktyg för utveckling och förbättring samt att forskningen poängterar vikten, anser jag att detta måste implementeras bättre i verksamheten. Att utvärderingar inte är implementerad i verksamheten kan man också relatera till tankestil. Eftersom tankestil kännetecknas av att man inte försöker utmana rådande regler. Vilket kan bli problematiskt om man utvärderar och får ett resultat som går emot den rådande regeln.

Alla intervjupersoner upplever stor frihet och självständighet i sitt arbete. Den enskilde anser att denne kan påverka arbetsinriktningen i hög grad. Friheten bygger delvis på att

arbetsuppgifterna inte är skrivna i sten och man ska identifiera sådant som kan vara intressant, vilket kan vara vad som helst. För mig var det något förvånande att KUT:en själva i stora delar grundlägger underrättelsebehovet eftersom detta går emot underrättelsecykeln. Underrättelsecykeln visar tydligt på att ett behov kommer till underrättelsetjänsten och inte initieras av dem själva. Detta kan dock ha naturliga förklaringar. Polisens arbetsområde är mycket komplext och uppdraget är att förhindra och utreda brott. Lägg därtill att kriminalitet sällan är stabilt över tid utan tillvägagångssätten för brott ändras ständigt. Det blir därför ytterst svårt att veta vad man letar efter. De som vet vad man bör leta efter är dem som har informationen, vilket är KUT:en.

Skillnaden mellan teori och praktik kan även ligga i att underrättelsecykeln tagits fram i en militär kontext. Där beslutsfattare exempelvis suttit med planeringen inför ett anfall och de frågor de har överlämnar man till underrättelsetjänsten. En sådan process är möjligen inte helt jämförbar med polisens KUT och dagens militära underrättelsebehov med asymmetrisk krigsföring. Omvärlden är så komplex att ingenting kan uteslutas i första taget och därför krävs det en kontinuerlig omvärldsbevakning, vilket beslutsfattaren inte har möjlighet till. En kontinuerlig omvärldsbevakning förutsätter även att analytikern inte är allt för styrd, eftersom man inte vet riktigt vad man letar efter. Detta menar jag dock krockar med att det inte finns en utpräglad kultur att vara kritiska mot varandra eller agera som djävulens advokat och risken finns att ärenden kan snabbt växa till mycket stora men inte leda till något konkret, som i polisens fall en lagföring.

Norm

Något som är tydligt inom polisens KUT är att det är en social arbetsplats och normen är att individen förutsätts att ta initiativ. En viktig del med att arbeta på KUT:en är att man fungerar i grupp och visar framfötterna. Eftersom arbetet är till stor del självständigt är det medarbetarna själva som får bygga upp samarbetet med kollegor. Status och tillit är därför viktiga faktorer för en fungerande arbetsplats. Status och tillit uppnås dels genom hur länge man varit på arbetsplatsen men också att man gjort ett bra jobb. Eriksson menar att statusen ökar hos respondenterna ifall man gör bedömanden som stämmer överens med den rådande tankestil som finns (2013 s. 233). Något sådant är svårt för mig att dra tydliga slutsatser om eftersom jag under intervjuerna inte riktigt följde upp vad som menades med ett bra jobb. Det är dock inte främmande att dra slutsatsen att om det finns något antagande som är bra finns det också antaganden som är dåliga. Något jag spekulerat i är om det kan hänga ihop med

vilka brottstyper man tittar främst på inom polisen. Polisen inriktar sig de facto på viss typ av kriminalitet. Vilket kan appliceras med tankestil. Det finns ett tänk som ”inte kan tänkas på annat sätt”.

Objektivitet

Ett resultat som skiljer sig med Erikssons är hur intervjupersonerna förhåller sig till objektivitet. Analytikerna på MUST var generellt skeptiska till öppna källor (Eriksson 2013 s. 100) medan respondenterna från KUT:en var välkomnande till öppna källor och en menade att man förutsatts använda sig av flera olika källor. Intervjupersonerna menade även att material som kom från den egna organisationen, exempelvis underrättelseuppslag, måste källkritiskt granskas som vilken information som helst. Detta skiljer sig jämfört med MUST där analytikerna i mycket stor utsträckning förlitar sig på den redan etablerade kunskapen (Eriksson 2013 s. 100). Det kan dock inte uteslutas att så är fallet inom KUT då resultatet är något begränsat till detta avseende.

Kontroversiella saker kan lyftas fram ansåg respondenterna men flera underströk att man i så fall skulle vilja bygga upp invändningen och ha med sig en gruppchef eller annan kollega. Detta anser jag är oerhört intressant eftersom det kan i sin tur ge långtgående konsekvenser. En sådan process förhindrar spontanitet och visar att det kan vara mycket viktigt att man har samförstånd inför ett eventuellt problem. Förhållningsättet kan relateras till tankestil och att ett det finns en ”sanning” som man i gruppen vill bekräfta.

Något som är likt jämfört med tidigare forskning är tanken om magkänsla inom underrättelsetjänsten. Magkänsla och objektivitet har en särskild relation, därför att man menar att magkänsla aldrig kan vara objektiv. Magkänsla beskrivs av intervjupersonerna som något man ”antigen har eller inte”. Magkänslan beskrivs som träffsäker, där vissa individer kan gissa ut scenarion efter väldig knapphändig information. Eriksson menar att magkänsla är ett ord och begrepp som beskriver en process som är alldeles för svår att förklara (2013 s. 247). Något som enligt mig kan mycket väl stämma.

Tankekollektiv och tankestil

Tankestilens huvudprincip är att den skapar ett filter för förändring. Individen söker sådant som stämmer överens med rådande faktum. Indikatorer som visar detta är hur individer resonerar och utvecklar sina tankar. Inom KUT:en förekommer det sällan kritik kring antaganden och slutsatser. Detta förklaras bland annat med att ingen annan har samma

informationsmängd som en annan, därmed blir det svårt att kritisera. Det kan mycket väl vara sant. Det blir dock problematiskt anser jag, och även respondenterna, som efterfrågar funktioner som "djävulens advokat". Respondenterna är i vissa fall delvis redan inne på att verksamheten saknar en vital funktion för att utveckla sina antaganden och att det kan innebära risker att sakna ett sådant förhållningssätt. Sökandet efter intressanta studieobjekt kan också sägas vara inriktade. Det är vissa brottstyper som är prioriterade och dessa inverkar eventuellt vad individen söker efter. Vidare saknar man inom KUT:en en utvärderande funktion. Detta kan tolkas som att man inte är helt beredd att utmana sig själv inför att utvärderingen skulle peka på något ovidkommande. En anledning till varför man inte inrättar utvärdering är att verksamheten är händelsestyrd. Dessa faktorer bidrar till att det råder en viss tankestil inom KUT:en som kännetecknas av att man inte är särskilt ifrågasättande, trots att det till stor del är underrättelsetjänstens uppgift.

KUT:en är även en social arbetsplats där det råder starka normer. Respondenterna uttrycker att man delar en arbetsplats med duktiga människor och att man som enskild har stora möjligheter så länge man visar framfötterna. Jag hävdar att arbetsuppgifterna påverkas till stor del av vad som är accepterade metodik inom gruppen. Detta kan identifieras med att den kritik som lyfts fram ofta är bygger på att man bryter mot en regel hur rapportering ska ske. Bryter den enskilde med hur man presenterar antaganden kan denna bli ifrågasatt. Exempelvis är det inte fördelaktigt att man använder liknande förhållningsätt som man lärt sig på universitet, som att utveckla varför man vet något. Om en medarbetare skulle lyfta fram något kontroversiellt hade denne gjort det, men först efter att en gruppchef eller i vart fall en medarbetare är med denna. Kontroversiella saker är inget man bara skulle slänga ut sig. Enligt mig tyder detta på att tankestilen vilar på ett tankekollektiv som påverkar medarbetaren hur denne ska förhålla sig. Dock är det inte helt tydligt kring den esoteriska och exoteriska kretsen. Legitimitet söks genom att ta hjälp av en gruppchef, det kan vara en indikation på att det finns en esoterisk grupp som har ett visst övertag kring vad som är "rätt". Det gäller då för den exoteriska kretsen att följa detta.

Anställningslängden verkar heller inte helt ovidkommande i sammanhanget. En respondent menar att denne litar på en annans magkänsla men inte sin egna. Detta beror till stor del för att hen inte varit på arbetsplatsen lika länge. Anställningslängden påverkar alltså förtroendet till en person.

Sammanfattningsvis visar studien att det finns en tankestil och ett tankekollektiv inom KUT:en. Tankestilen kännetecknas av att kritik inte lyfts fram i hög utsträckning och att det byggs upp av ett tankekollektiv, det är en social process som reglerar detta.

7. Diskussion

Avslutningsvis kommer det sista avsnittet i studien att fokusera på en metoddiskussion samt en resultatdiskussion. Det kommer även att föreslås framtida studier.

7.1 Metoddiskussion

Studiens resultat har tagits fram med fem semi-strukturerade intervjuer med personer som är verksamma inom KUT:en. Studien bygger på ett icke slumpmässigt urval. Det var kontaktpersonen på KUT:en som tillfrågade personerna och denne hade tillfrågat ett par stycken fler än vad studien till slut landade på. Därför kan det inte uteslutas att resultatet hade sett annorlunda ut med fem andra intervjupersoner. Urvalsprocessen anser jag inte som särskilt problematisk. Jag hävdar att genomförandet av denna studie väger upp de eventuella nackdelarna med urvalsmetoden.

Eriksson använde sig av intervjuer, textanalyser av faktiska underrättelsebedömanden samt observationer i sin studie (2013 s. 60). I sin avhandling skriver hon att forskningsfrågan inte kan besvaras med en metod och ett material (Eriksson 2013 s. 59). Denna studie kan i det avseendet anses vara smalare än de metoder Eriksson tillämpade sig av. Jag anser att metoden med intervjuer gett ett mycket rikt och intressant resultat. Det skulle vara svårt att utföra studien med exempelvis en kvantitativmetod. Enligt mig har studien med vald metod kunnat besvara frågeställningen.

Som nämnts tidigare eftersträvar samhällsvetenskaplig forskning efter validitet, reliabilitet och replikerbarhet. Dessa begrepp har dock problematiserats gentemot kvalitativ forskning och översättningar på dessa kriterier finns. Dock är innebörden av dessa begrepp att studien ska vara pålitlig och att studien faktiskt mäter det som avses mätas. Replikerbarhet är att någon annan kan utföra studien med samma metod och få ett liknande resultat.

Metodbeskrivningen innebär att andra kan använda min teknik för att undersöka underrättelsetjänsten. Studiens resultat får i vissa avsnitt tala för sig själv med citat, vilket innebär att läsaren själv kan bedöma att studiens resultat är intressant och att studien verkligen mäter det som avses mätas. Eftersom resultatet kan appliceras på tidigare forskning och teorin anser jag studien uppnår att den mäter rätt sak. Jag hävdar med bakgrund till detta att studien har validitet, reliabilitet och replikerbarhet.

7.2 Resultatdiskussion

Studien visar att det finns ett tankekollektiv och en specifik tankestil inom kriminalunderrättelsetjänsten. Teorin var inte så enkel att applicera på materialet enligt mig. Ett större material hade helt klart vara intressant i det avseendet. Likväl anser jag att studiens teori kan appliceras på resultatet i denna studie. Resultatet stämmer även överens med tidigare forskning. Studiens resultat bidrar även till underrättelseforskningen i stort genom att visa att underrättelsecykeln inte är helt enkel att applicera på praktiken. Underrättelsebehovet inom polisen är brett och innebär att analytikern kan välja vilken underrättelsefråga som är intressant att titta närmare på. Studien bidrar framförallt med att visa hur en underrättelsetjänst ser ut och i vilken kontext den verkar i, bland annat hur man metodiskt arbetar att få fram kunskap men också utmaningarna med ett stort informationsflöde. En fördel med denna studie är att den bedrivits med en svensk underrättelsetjänst och sedan jämförts med en annan svensk, något som inte är alldeles vanligt i sammanhanget.

Personligen har det väckts många frågor under studiens gång. KUT:en har en del utmaningar framöver som behöver åtgärdas. Framförallt att få igång en diskussion om hur man arbetar bland annat för att agera som djävulens advokat åt varandra. Något som faktiskt är efterfrågat av respondenterna. Det finns en stor kompetens och intresse hos de intervjupersoner jag träffat och enligt mig måste detta ändå anses vara den stora förutsättningen till en positiv utveckling inom KUT:en. Det gäller bara för organisationen att ta tillvara på denna kunskap, men också utmana den.

Avslutningsvis känns det inte som att detta arbete avslutar något, utan tvärtom påbörjar något. Det behövs mer forskning på området. Ett förslag är att bredda metoden och göra en mer ingående studie, exempelvis att utföra observationer. Det hade också varit intressant att undersöka hur övriga polisanställda ser på KUT:en. Slutligen ges en försiktig förhoppning att KUT:en själva initierar forskning om sig själva. De har mycket att lära sig om sig och sannolikt hade det inte varit svårt att få med sig engagerade människor, de finns redan där.

8. Källförteckning

Tryckta källor:

Agrell, Wilhelm (1998). *Konsten att gissa rätt: underrättelsevetenskapens grunder*. Lund: Studentlitteratur

Agrell, Wilhelm (2009). *Underrättelseanalysens metoder och problem: medan klockan tickar*. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Att hantera brottmål effektivt: en utmaning för regeringen och rättsväsendet. (2011). Stockholm: Riksrevisionen

Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi

Eriksson, Gunilla (2013). *The intelligence discourse: the Swedish military intelligence (MUST) as a producer of knowledge*. Diss. Örebro: Örebro universitet, 2013

Fleck, Ludwik (1997). *Uppkomsten och utvecklingen av ett vetenskapligt faktum: inledning till läran om tankestil och tankekollektiv*. Eslöv: B. Östlings bokförl. Symposion

Heuer, Richards J. (2010[1999]). *Psychology of intelligence analysis*. [Washington, D.C.]: Center for the Study of Intelligence, Central Intelligence Agency

Kriminalunderrättelseverksamhet: grunder, tillämpning och avgränsning. (1994). Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Liliequist, Bengt (2003). *Ludwik Flecks jämförande kunskapsteori*. Diss. Umeå : Univ., 2003

Sun, Zi (1963). *The art of war*. Oxford: Clarendon

Sjöberg, Lasse. (2005) Sammanfattning av Polisens underrättelsemodell PUM. Stockholm: Rikspolisstyrelsen

Wall, Gunnar (2012). *Maffia: från Capones Chicago till dagens Sverige*. Sundbyberg: Semic

Wiebes, Cees (2003). *Intelligence and the war in Bosnia 1992-1995*. Münster: Lit verlag

Internetkällor:

Björk, Micael (2014). *Polisens brottsutredningar [Elektronisk resurs]: problem, förklaringar, utvägar*. Göteborg: Polismyndigheten i Västra Götaland.

Länk: https://polisen.se/PageFiles/506240/polisens_brottsutredningar.pdf

Orrenius, Niklas. 2013. *Över tusen barn med i olaglig kartläggning*. Dagens Nyheter: Stockholm.

Länk: <http://www.dn.se/nyheter/sverige/over-tusen-barn-med-i-olaglig-kartlaggning/>

Polismyndigheten i Jönköpings län (2007). *Verksamhetsplan 2008*. Dnr: A191-1275/07

Länk:

https://polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Verksamhetsplaner/Jonkoping/Verksamhetsplan_2008x.pdf

SIN (2013). *Polismyndigheten i Skånes behandling av personuppgifter i uppgiftssamlingen benämnd "Kringresande"*. Stockholm.

Länk: <http://www.sakint.se/Uttalande-Skanepolisens-personuppgiftsbehandling.pdf>

WMD (2005). *The Commission on the Intelligence Capabilities of the United States Regarding Weapons of Mass Destruction*.

Länk: https://fas.org/irp/offdocs/wmd_report.pdf den 17 maj 2015

Bilaga 1. Intervjuguide

Jag studerar underrättelseanalys vid Lunds Universitet. Jag är i min slutfas av dessa studier och skriver för närvarande min kandidatuppsats i ämnet. Något som jag velat undersöka under den tid jag studerat ämnet är hur kunskapen produceras inom underrättelsetjänsten något som varit en relativ stor kunskapslucka för underrättelsestudier. Eftersom du är en medarbetare här är jag ganska säker på att du besitter massvis av erfarenheter som kan delas med och leda till nya insikter om underrättelsetjänsten.

Intervjun kommer ta ungefär en timme att genomföra. Intervjun kommer att spelas in för att sedan transkriberas. Denna transkription av intervjun kommer du sedan få ta del av, för att eventuellt tillägga något eller ge kommentarer. Det går bra att återknyta både via mail och telefon. Utskriften av intervjun kommer inte vara med i uppsatsen med däremot kanske examinatorn vill ha tillgång till detta. Det kan även vara så att jag själv vill återkomma med någon fråga.

Slutligen innan intervjun börjar vill jag upplysa dig om att du deltar frivilligt. Vill du hoppa en fråga får du göra det. Ditt namn kommer inte framkomma i uppsatsen, din bakgrund kommer vara mig behjälplig i analysen och bakgrunden ska inte framkomma på ett sådant sätt att det går att identifiera dig.

Vad förväntar du dig av intervjun?

Introduktion:

Kan du berätta lite om dig själv och vad du gjort inom polisen och innan?

Vad var ditt första intryck av arbetsplatsen?

Vad är för- och nackdelarna med att arbeta som analytiker/handläggare?

Vad lägger du i begreppet underrättelser?

Vad anser du att rollen som analytiker/handläggare innebär?

Kunskapsprocess:

Hur kommer det sig att du börjar en analys eller rapport, och hur går du tillväga?

Underrättelser betraktas ofta som objektiva, hur tänker du kring det?

Hur ser du på relationen mellan fakta och information?

Diskuterar du med dina kollegor om den fakta som din rapport/analys bygger på?

Vad gör du med motsägelsefull information?

Hur skulle du beskriva polisens underrättelsemodell?

Utvärderas analyser i efterhand?

Social kontext:

Är det viktigt hur man skriver en rapport, använder du vissa begrepp och ord specifikt?

Finns det, kollegor i mellan, diskussioner hur begrepp och ord används och förstås?

Om det INTE finns konsensus med hur begrepp förstås, vad händer då?

Finns det någon skillnad i vad du tänker i din analys och vad du sedan presenterar?

På vilket sätt tror du att din förförståelse påverkar analysen?

Diskuterar du denna förförståelse med kollegor och chefer?

Diskuterar du din syn på omvärlden med dina kollegor och chefer?

Om du skulle ändra en tidigare bedömning, hur tror du att dina kollegor skulle reagera?

Relationen med beställaren:

Hur ställs frågorna från beställaren?

Är det en löpande diskussion kring frågeställningen med beställaren?

Hur skulle du beskriva relationen till din beställare?

Har du någon gång ändrat uppfattning hur en fråga bör förstås, och i så fall vad gjorde du då?

Avslutning:

Nu har jag inga fler frågor, är det något du själv skulle vilja lyfta fram?

Du kommer inom en snar framtid få ta del av intervjuens transkribering och du är välkommen att även i efterhand förtydliga något. Är något som är väldigt känsligt som kommit fram under intervjun, kan detta strykas helt efter diskussion. Transkriberingen är inte tänkt att finnas med som bilaga till uppsatsen, men examinatorerna vill eventuellt ta del av detta. Jag kommer börja skriva ut intervjun på en gång och du får ta del av detta någon gång under nästa vecka. Jag vill ha kommentarer inom en vecka efter du fått ta del av intervjuutskriftena.

Jag tacka igen för att du ställt upp i intervjun.